

КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ УСТРІЙ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Філіпенко А. С.

д.е.н., проф., професор кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин

Інституту міжнародних відносин

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Концептуальні засади цифрової економіки (ЦЕ), її парадигмальний статус зумовлені розгортанням 4-ї індустріальної революції, її інформаційно-комп'ютерного складника, широкою електронізацією та інформатизацією економічного і соціального життя [6]. У теоретичному плані вона являє собою ядро сучасної мережевої економічної системи, а в практичному – є зростаючим сектором національних і світової економік. На нинішньому історичному етапі ЦЕ є важливим підрозділом економічної системи, в якій формуються нові, якісно відмінні від попередніх принципи і механізми взаємовідносин між працею і капіталом у площині трансформації традиційних форм власності як на засоби та умови виробництва, так і на робочу силу. Підприємець – суб'єкт такої економіки може або не мати власних засобів виробництва (Uber) чи володіти їхньою мінімальною кількістю (Facebook) за отримання в останньому прикладі статків, які багаторазово перевищують капітал корпорації. Працівник у мережевій цифровій економіці нерідко не прив'язаний безпосередньо до засобів і предметів праці власника підприємства, використовуючи такі форми, як аутсорсинг, фріланс, краудворкінг, аутстафінг та ін. У перспективі, зважаючи на наявність сукупності інших компонентів у мережевій економічній системі, зазначені процеси можуть спричинити тектонічні зрушення як у теоретичному дискурсі, так і в реальному соціально-політичному устрої суспільства в національно-державному і глобальному вимірах.

У сучасних умовах власне економічні закономірності ЦЕ детермінуються панівними концепціями і доктринами – неокласичною та неоінституційною. Ідеться про широке використання граничних величин (граничні витрати, граничний капітал, гранична праця тощо) і таких понять, як інституції, довіра, ризик, безпека та ін. Сутнісні риси ЦЕ як нового явища в соціально-економічній системі доповнюються на міждисциплінарній основі епістемологією інформаційно-комп'ютерних наук, електронних технологій і платформ. Головними компонентами при цьому є тверді та м'які технології, телеком, мережі, платформи, людський

капітал. Поєднання категоріального апарату економічного мейнстріму та інформаційно-комп'ютерних наук, їхній синергійний синтез дають підстави стверджувати про становлення економіки складнощів (complexity economics), яка характеризується принципово новими вимірами та параметрами. Зокрема, в даному випадку також використовується поняття комплексно адаптована система (КАС), у якому найповніше втілюється проблема конвергенції нових економічних і технологічних процесів та чинної ринкової економіки, за якої відбувається глибока структурна взаємодія та інтелектуальний взаємообмін [4].

Багаторівнева ієрархічна мережа ЦЕ охоплює практично всіх суб'єктів економічного життя від домогосподарства до діяльності глобальних інституцій. Домашні господарства виступають переважно споживачами цифрового продукту, так само органи влади і управління включно з міжнародними використовують можливості цифрових технологій як для удосконалення власної діяльності, так і для надання різноманітних послуг. Сфера виробництва товарів і послуг, розподіл, обмін і споживання в національних і в глобальних масштабах є центральною ланкою ЦЕ. Ключовою позицією, яка поєднує ЦЕ з класичною та неокласичною доктринами, є способи, методи та механізми отримання вартості.

У комплексно адаптованій системі відбувається трансформація класичного вартісного ланцюга М. Портера до цифрового вартісного ланцюга кумулятивного типу (характеру). Система такого ланцюга складається з трьох підсистем (елементів). Перша включає відносини, які прискорюють зростання, збільшують сферу впливу та розширюють потенціал генерування вартості всіма учасниками за принципом «чим більше, тим краще». Друга підсистема складається із структури безпеки, механізму доступу до інформації, довіри, складу учасників та послуг, які забезпечують відповідний дохід. До третьої підсистеми відноситься стратегія створення рекурентного циклу підвищення віддачі, за якого учасники формують умови щодо отримання прозорих постійних доходів [3]. Цифровий вартісний ланцюг має чотирьохстадійну структуру. Вона логічно і послідовно охоплює такі стадії, як: загальна персоналізація в інформаційній системі; інтерактивне визначення профілю; трансакційні основи довіри; відновлювана рекурентна вартість. Перші дві стадії стосуються механізму доступу до мережі вартісного ланцюга і мають переважно інформаційно-технологічне наповнення. Довіра є третьою стадією, яка являється базовою категорією в інституційній парадигмі, та опорною позицією як у цифровій економіці взагалі, так і у вартісному ланцюзі. Довіра в цифровій економіці означає упевненість споживачів у тому, що цифрова платформа здатна забезпечити надійне, вчасне та якісне

постачання товарів і послуг [1]. Фахівці стверджують, що цифрова довіра з огляду транспарентності та економічної ефективності належним чином реалізується в системі блокчейн, яка охоплює організації, постачальників, споживачів, регуляторів, та використовує криптографію і консенсусні алгоритми. На четвертій стадії відбувається персоналізація попиту учасників мережі щодо безпосереднього отримання винагороди. Онлайн-споживачі очікують багатосторонню в реальному часі взаємодію з метою отримання прямої та відчутної вартості. Це досягається внаслідок зростання віддачі в мережі та у споживача за наявності належних циклів і збільшення послуг, які пропонуються в процесі взаємодії. Кожен успішний цикл створює довіру та збільшує обсяг взаємної інформації та уподобань. Чим більше споживач отримує доходів від кожної транзакції, тим більшу віддачу він пропонує для цифрового вартісного ланцюга в контексті відтворення життєвого циклу, вартості та інформативності мережевої системи.

Важливими проблемами цифрової економіки, які дискутуються в літературі, є питання власності, великих даних (big data), зайнятості [5]. Для всіх суб'єктів ЦЕ, особливо ж для бізнесу, актуальними, як зазначалося, є довіра, безпека, елімінування ризиків тощо.

Список використаних джерел:

1. Applying fuzzy logic for the Digital economy and society / A. Meier, E. Portmann, L. Teran – Editors. Friburg, 2019.
2. Castells M. et al. Another economy is possible. Malden, 2017.
3. Cronin M. J. Unchained value. The new logic of digital business. Boston, 2000.
4. Elsner W. What is complexity economics, why it is heterodox, and what are its policy implications? World Economics Association Conferences, 2017.
5. Economic Philosophy: Complexities in Economics. 2nd October – 30th November, 2017. <https://www.worldeconomicassociation.org/terms>.
5. Mahnkopf B. The 4th wave of industrial revolution – a promise blind to social consequences, power and ecological impact in the era of ‘digital capitalism’. Discussion Paper, Nr. 01/2019.
6. Schwab K. The Fourth industrial revolution. Geneva, 2016.